

4.5. Spoločenská spotreba

Jednotlivec však v sústave hospodárstva a sociálneho usporiadania spoločnosti v čase „po kapitalizme“ nemusí byť odkázaný iba na svoj osobný príjem, nech by ten bol poskladaný z množstva príjmov a bol by preň dostatočný.

Kedže je každý v možnom politickom systéme po kapitalizme zároveň pracovníkom i vlastníkom v nejakej forme pracovnej organizácie, *nieť súkromného investora, nieť súkromného kapitálového vlastníka, ktorý odčerpáva zisky z celkového hospodárskeho výsledku organizácie.*

To z hospodárskeho výsledku, čo každý hospodársky subjekt použije do odpisových fondov pre obnovu výroby a čo použije pre svoju rozšírenú reprodukciu svojej pracovnej sily a svojich tvorivých, teda ľudských kapacít - a k čomu si vytvára vlastné finančné fondy, to je **nákladovou položkou podniku**. Je tomu tak hlavne preto, lebo pracovníci sú zároveň aj vlastními a preto podnik, hospodárska organizácia plní nielen hospodárske ciele, ale aj ciele zabezpečujúce sociálne a iné potreby svojich členov – spoluvlastníkov, teda „občanov podniku“. Týka sa to rovnako tých, ktorí sú priamo pracovne angažovaní, ako aj tých, ktorí sú rodinnými príslušníkmi, boli pracovníkmi, alebo budú pracovníkmi v danom hospodárskom subjekte.

Tento model je významne ovplyvnený historickým a kultúrnym vedomím spoločenstva, ktoré bolo pracovné, ale zároveň žilo ako družina.

Áno, filozoficky tento systém znamená, že pracovné spoločenstvo nielen zabezpečuje obživu a hospodárske ciele pracovníkom a vlastníkom v organizácii, ale zabezpečuje ekonomicky i spoločenstvo **okolo** organizácie, pretože každá organizácia je zakotvená v príslušnom spoločenstve, či už je to obec, región, štát. **Áno, tu je aj objasnenie javu, prečo sa vyznávačom „čistej klasickej ekonómie“ zdalo byť hospodárenie národného podniku, štátneho podniku a družstva počas socialistického ekonomického systému ako nehospodárne, málo ziskové, ba dokonca stratové.**

Podniky práve za socializmu totiž vychádzali z filozofie zabezpečovania rozšírenej reprodukcie nielen pracovníkov, ale aj ich rodinných príslušníkov a tých, čo už nie sú pracovníkmi (dôchodcovia a nemocní, invalidní, resp. deti a študujúci perspektívni budúci pracovníci).

Táto filozofia našla odraz v ekonomickom nástroji zvanom spoločenská spotreba a zaväzovala podnik, aby plnil popri hospodárskych cieľoch i sociálne ciele daného spoločenstva a *ekonomicky v hospodárskej účtovej sústave tomuto princípu zodpovedala sústava fondov spoločenskej spotreby.*

System tvorby podnikových fondov s titulom: Spoločenská spotreba

Ak by sa mohlo prevziať ešte niečo pokrokového do systému troch črt ekonomickej demokracie, tak to bude práve systém vytvárania **fondov spoločenskej spotreby za socializmu** v štátnom i družstevnom socialistickom podniku, ktorý zabezpečoval na úrovni

zamestnancov a ich príbuzných v domácnostiach tvorbu finančných prostriedkov na sociálnu, zdravotnú starostlivosť, kultúrne a vzdelávacie i športové telovýchovné vyžitie, na rekreáciu a slúžil tak verejno-prospešným aktivitám. *V súčasnom kapitalizme toľko propagované zásady corporate social responsibility (CSR), teda zásady sociálnej zodpovednosti korporácie, ani zďaleka dnes nie sú porovnateľné s princípom tvorby fondov **spoločenskej spotreby za socializmu**, keďže iba dopĺňujú snahu o celospoločenskú dobrovoľnú charitu.*

O zásadách a legislatíve tvorby fondov spoločenskej spotreby sa toho zo socialistického hospodárskeho systému zachovalo málo, ale práve preto odkazujem čitateľa na knihu Coopindustria, kde je zachytená aspoň v kap.10.3. *Vyhláška Federálneho ministra financií Z.z.211/1989 „o financovaní niektorých zariadení spoločenskej spotreby a niektorých činností“.* Federálne ministerstvo financií ČSSR vtedy podľa paragrafu 72 zák.88/1988 Zb. o štátnom podniku touto vyhláškou určilo druhy zariadení podnikovej spoločenskej spotreby a druhy činností financovaných z fondu rozvoja a z nákladov štátnych podnikov, podnikov zahraničného obchodu a združení pre zahraničný obchod, bánk a sporiteľní zakladaných ako štátne peňažné ústavy, poisťovní, štátnej organizácie ČSD. Táto vyhláška vstúpila do platnosti k 1.januáru 1990 ako jedno zo systémových opatrení nového hospodárskeho programu, ktorý mal byť uplatnený po 1.januári roku 1990. Ale, žiaľ, tak ako iné vládne opatrenia, už prakticky v novej politickej etape po rozvinutí privatizačných schém, vyhláška viedla k opačnému efektu, k zastaveniu plnenia spoločenskej spotreby v podnikoch. Pri privatizačných projektoch sa účelovo oddeľovali zariadenia definované vyhláškou do malej privatizácie od podnikov určených do tzv.velkej privatizácie. V „Coopindustrii“ popisujem podrobnejšie, ako sa dá vyhláška pre nové hospodárske usporiadanie použiť prakticky okamžite. **Zásadným je, že podnik ani nemusí vlastniť zariadenia spoločenskej spotreby, ale môže ich účinne spolufinancovať, pretože v súčasnosti ide o neziskové či rozpočtové verejné organizácie, zamerané na uspokojenie potrieb občanov a celej spoločnosti.**

Dnes už asi neexistujú archívne údaje o významnom prínose fondov spoločenskej spotreby do národného hospodárstva.

Prakticky v motore ekonomiky iného ako kapitalistického usporiadania bola spoločenská spotreba osobitným rozvojovým cyklom ekonomiky, ktorý mal výstup na strane podnikov, ale vstupy znova do podnikovej sféry, rovnako ako do domácnosti i do podsystému štát.

Ak by som sa mal miešať profesorovi J.Husárovi do jeho teórie v makroekonomike štátu, zadal by som spoločenskú spotrebu skôr ako ďalší ekonomický podsystém, ktorým sa socializmus odlišoval od kapitalizmu. *Žiaľ, tento fenomén bol hlboko nepochopený už aj vtedajšími ekonómami, bažiacimi po efektívnosti za každú cenu a po roku 1988 sa už vidiacimi ako správcovia podniku so všetkými právami, aj tým právom privlastňovať si vytvorený zisk. Pre nich bola spoločenská spotreba „neefektívnym míňaním“ podnikových zdrojov, pretože sa nechystali byť kolektívnymi vlastníkmi podniku.*